

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2025

Prečo socializmus nie je ani konzervatívny, ani kresťanský? (vybrané princípy)

Spoločné vlastníctvo – myšlienka vzájomného dobra, alebo cesta k rozdeleniu?

„Všetko mali spoločné“ je známa veta zo Svätého Písma, (Skutky apoštolov 3:44), ktorá popisuje život prvých kresťanov a na ktorú sa odvolávajú najmä socialisti pri zadefinovaní socialistického systému života spoločnosti, resp. posluhuje významne aj ako propagandistické poslanie socializmu.

Socializmus ako systém mal byť postavený na rovnosti medzi členmi spoločnosti, komunity, na spoločnom prístupe k majetku a zdrojom a vzájomnosti. Myšlienka vzájomnosti a spoločného majetku znie vábivo, no v praxi však ide o jeden z omylov socializmu. Ak zalovíme v historickej pamäti socialistického Československa v 50. rokoch 20. storočia, spoločný majetok, ktorý nadobudli komunisti vládnej strany a ktorý následne zjednocovali v družstevníctve, bol síce skrývaný za myšlienku objímajúceho spoločného dobra, no bol sprevádzaný násilným odobratím majetku súkromným vlastníkom. A to bola veľká chyba krásy tejto myšlienky vzájomnosti a spoločného vlastníctva. Pretože, išlo v prvom rade o narušenie princípu dobrovoľnosti v spôsobe nadobudnutia, resp. získania spoločného majetku. Bola to násilná kolektivizácia majetku občanov v rodiaom sa komunistickom zriadení socializmu v Československu za účelom vytvorenia spoločných výrobných zdrojov. V 50. rokoch boli súkromným vlastníkom odobrané ich majetky, možno jediné, ktoré mali a dokonca bol proti vlastníkom pod rúskom vyhrážky použitý tlak a donucovanie.

Podľa portálu Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte, mýtus „Socializmus bol spravodlivejší, keďže v ňom neboli také príjmové a majetkové rozdiely a neboli chudobní“, znárodňovaním, kolektivizáciou a menovou reformou z roku 1953 komunisti ukradli ľuďom majetky, čím sa začal proces likvidácie bohatších a stredných vrstiev. Tento krok socialistov nebol už vôbec kresťanský, lebo išlo o de facto násilné odobratie a neskôr vybudovanie systému, v ktorom sa mnohí cítili ukrátení, ukrižovaní, mnohí dokonca prišli o zdravie a preto si následne v systéme pracovného režimu neváhali z toho spoločného majetku kedykoľvek pre seba niečo zobrať, teda ukradnúť. Takto vznikla pokrivená spoločnosť obhajujúca heslo: „Kto nekradne, okráda vlastnú rodinu.“ Inými slovami, ak v práci mali ľudia príležitosť niečo si prisvojiť, postihy za malé straty sa neriešili a ľudia si to obhajovali aj takto po svojom: „Pomohol som si.“ Nehovoriac o ekonomických dopadoch, prejavujúcich sa v neefektívnosti hospodárenia prevažne štátnych podnikov. *Kolektivizácia predstavuje teda nespravodlivé riešenie pre človeka, pretože je proti prirodzenému právu, nakoľko právo na súkromné vlastníctvo vychádza z prirodzeného zákona: človek bol skôr než štát (Rerum novarum, 1891).* V porovnaní s konzervativizmom, aj konzervativizmus, ako filozofický smer, obhajuje základné ľudské slobody, dôležitosť samotného jednotlivca a potom jeho zodpovednosť a uvedomenie si vlastných povinností (Hegedüs, 2001).

Socializmus, ktorý súvisí s centralizáciou moci a plánovania, vylučoval dobrovoľnosť, ktorá bola podmienkou a žitým pravidlom prvých kresťanov, ktorí vo svojom vnútri pocítili po stretnutí s Ježišom Kristom túžbu robiť dobré činy voči blízkym a mali ochotu podeliť sa so svojim súkromným vlastníctvom pre dobro iných. Nie byť nasilu donútení vzdať sa svojho majetku, ale konať tak v slobodnom rozhodnutí. Násilné odobratie majetku by sa v kresťanstve nerátalo ani za dobrý skutok a nie je to prospešné ani pre život komunity, pretože umožňuje šíriť krivdu a nespravodlivosť.

Takto socializmus spoločným vlastníctvom vytvoril pokrivené fungovanie vzťahov, v ktorom absolútne nezabezpečoval rovnaké podmienky rastu a prosperity pre všetkých, zabezpečoval ich len pre lojálnych členov spoločnosti. Nehovoriac o príjmovej nerovnosti a slobodnom prístupe k podnikateľskej činnosti. Podľa portálu Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte v rámci mýtu „Socializmus garantoval prácu pre všetkých“, každý mal istotu zamestnania, nezamestnanosť neexistovala, po mocenskom ukradnutí majetkov v „znárodnení“ a „kolektivizácii“ a postupnej likvidácii živností a iného drobného podnikania, režim úplne znemožnil akékoľvek formy podnikania, pričom napríklad ešte v roku 1930 tvorili v Československu drobní remeselníci a živnostníci spolu

s podnikateľmi a pracovníkmi v slobodných povolaniach bezmála 14 % a drobní a strední roľníci 22 % ekonomicky aktívnej populácie.

Porušenie súkromného vlastníctva, ktoré je aj znakom fungovania konzervativizmu je teda prvým dôvodom prečo socializmus nie je konzervatívny, ani v tomto rozmere nemá veľa spoločného s kresťanskými princípmi, v ktorých hrá dôležitú rolu práve slobodná vôľa a rozmer súcitu. Pretože, skutočný súcít je dobrovoľný (Forbes, 2020).

Pri posúdení kolektivizácie počas socializmu treba zdôrazniť jednu z najväčších pápežských encyklik o sociálnom učení Katolíckej Cirkvi a to encykliku pápeža Leva XIII. *Rerum novarum* z roku 1891, v ktorej Katolícka Cirkev jasne odsudzuje socialistický prístup k nadobúdaniu majetku. „*Socialisti, rozdúchavajúc v chudobných nenávisť voči bohatým, sa dožadujú zrušiť vlastníctvo a urobiť zo všetkých jednotlivých majetkov spoločný majetok, ktorý by spravovali obce alebo štát. Domnievajú sa, že touto zmenou vlastníctva z osobného na kolektívne a rovnakým rozdeľovaním ziskov a výhod medzi občanov bude radikálne napravené zlo. Avšak tento návrh, okrem toho, že nerieši problém, len poškodzuje samotných robotníkov. Navyše je v mnohom nespravodlivý, keďže porušuje práva zákonitých vlastníkov, vnáša zmätok do kompetencií a úloh štátu a rozvracia celý spoločenský poriadok* (*Rerum novarum*, 1891).

V socializme existovalo osobné vlastníctvo (autá, byty, domy), ale nie súkromné vlastníctvo tzv. výrobných prostriedkov. Všetko s čím a na čom sa dalo „podnikať“, teda vyrábať výrobky, alebo poskytovať služby, muselo byť v štátnom vlastníctve a nesmelo byť v súkromnom (Mikloš, 2012).

V rámci kolektivizácie boli ľuďom zabrané nasilu majetky: zvieratá, stroje, pozemky, všetko, čo bolo doposiaľ ich súkromným majetkom, vďaka ktorému gazdovali, produkovali statky, poskytovali služby, teda do istej miery možno povedať podnikali a takýmto spôsobom si transparentne nadobúdali ďalšie potrebné statky pre svoje živobytie. Kolektivizácia súkromného vlastníctva zmenila mnoho vo väzbách medzi ľuďmi, najmä pre tých, ktorí s tým nesúhlasili. Mnoho ľudí bolo za nesúhlas s rozhodnutím strany potrestaných na deťoch, bol im znemožnený prístup k vzdelávaniu, až kým rodičia nepovolili a nesúhlasili s odobratím majetkov: domáceho statku a polí. Mnoho občanov si z toho času odnášalo veľa krívd a narušili sa tým aj lokálne väzby medzi ľuďmi. Bolo jasné, kto bol prisluhovačom násilného odobratia majetku a kto bol de facto rebelom vtedajšej doby, ktorých nazýval režim „kulak“. Tento príklad násilia na odobratí majetku bol základnou ukážkou vážnej chyby socialistického systému.

Rozmer slobody a pohľadu na ňu v socializme, konzervativizme a kresťanstve je skutočne potrebné rozlíšiť. Vidíme, že kresťanstvo a cirkevné predpisy obhajujú základy liberálnej demokracie, v ktorej je dôležitým princípom právo na súkromné vlastníctvo a princíp slobôd v konaní jednotlivcov.

Sloboda v kresťanskom rozmere je jednou z jeho kľúčových hodnôt. Je to dar, ktorý Boh človeku dáva medzi prvými darmi: už prví ľudia boli obdarovaní rozumom a slobodnou vôľou, čím sa odlišovali od iných živých tvorov.

Aj v Novom zákone „Ježiš Kristus hlboko veril v dar slobodnej vôle, osobného rozhodnutia, dobrovoľníctva. Veril, že charakter človeka je určený tým, čo má človek v srdci, a ako sa dobrovoľne rozhodne komunikovať s ostatnými, nie tým, čo hovorí alebo čo by sme ho mohli prinútiť robiť, ale tým, čo má v srdci“ (Forbes, 2020).

Sloboda konzervativizmu je chápaná ako sloboda jednotlivca, ktorá je nadobúdaná prijatím a rešpektovaním záväzkov voči spoločnosti. Je to povinnosť, ktorá patrí k inštitútu slobody. Byť a konať slobodne, znamená byť zodpovedný a uvedomiť si vlastné povinnosti (Hegedüs, 2001). Nesloboda bola kľúčovým obmedzením kvality života ľudí v socializme (Gonda, 2024). Socializmus je teda všeobecne vnímaný ako protipól kapitalizmu. Nemôže v ňom ísť o skutky ľudskosti, zdieľania, dávania a súcitu voči chudobným (Reed, 2025).

Rovnosť v spoločnosti

Rovnosť sa v socializme zamieňa s rovnakosťou. Rovnosť v socializme však bola len naoko. Síce režim vytvoril širokú skupinu občanov, ktorí mali kvázi rovnaké podmienky prístupu k potravinám, tovaru, základnému vzdelaniu, treba však uviesť, že išlo často o nedostatkové komodity a služby. Režim len predstieral, že ľudia sú si v tomto rovní. V skutočnosti režim vytváral skupiny zvýhodnených – najmä straníkov, občanov, ktorí vstúpili do Komunistickej strany, resp. lojálnych ľudí s režimom a tí mali lepší prístup k vzdelaniu, k práci, k lepším statkom. Podľa Mikloša (2012), zákernosť a zvrátenosť socializmu spočívala najmä v tom, že oficiálna propaganda ohlasovala, že ide o najvyšší typ spoločenského zriadenia založený na rovnosti, spravodlivosti a slobode, pritom realita bola presne opačná. Princíp vedúcej úlohy Komunistickej strany v spoločnosti viedol k zvýhodňovaniu členov Komunistickej strany a „angažovaných nestraníkov“ a na druhej strane udržiaval nedostatok v majorite spoločnosti a viedol k diskriminácii všetkých ostatných občanov. V deklarovanej beztriednej spoločnosti tak vznikali nové triedy a socializmus umelo vytváral príjmové, majetkové a iné rozdiely. Socializmus zároveň podkopával spravodlivosť, rovnosť pred zákonom a dôstojnosť každého ľudského života (Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte, mýtus „Socializmus garantoval rovnosť“). Socializmus už aj samotnou kolektizáciou, ale aj následne umelo limitujúcim a uzavretým trhovým hospodárstvom vytváral nedostatok tovarov a služieb, čo vytváralo nedostatok u mnohých, v čom sa rovnosť, a teda rovnosť v nedostatku, prejavila naplno. Nedostatok pociťovali skoro všetci.

To však odporuje samotným tézam konzervativizmu, ktorý verí, že *civilizovaná spoločnosť potrebuje vrstvy a triedy, ktoré sú v protiklade rovnostárskym koncepciám o beztriednej spoločnosti. „V každej spoločnosti, pozostávajúcej z občanov rôznych skupín, bude vždy nejaká skupina stáť najvyššie. Rovnostári teda iba menia a prevracajú prirodzený poriadok vecí a narušujú rovnováhu spoločenskej stavby, pretože vyzdvihujú vyššie to, čo musí byť z dôvodu stability na zemi.“ Konzervativizmus uznáva len rovnosť mravnú, rovnosť pred Bohom a rovnosť pred pozemskými zákonmi* (Hegedüs, 2001).

Kresťanstvo z pohľadu rovnosti taktiež poukazuje na podriadenosť Bohu a rovnosť pred Bohom keď sv. apoštol Pavol v Liste Efezanom píše: „A vy, páni, správajte sa k nim takisto a prestaňte sa vyhrážať, veď viete, že aj ich, aj váš Pán, je v nebi a on nenadrža nikomu“ (Biblia, Efezanom 6:9). To znamená, že Boh pozerá na všetkých ľudí rovnako bez ohľadu na stranícku príslušnosť, či majetkové pomery. Kresťanmi boli v spoločnosti aj otroci, aj ľudia z vyšších vrstiev v spoločnosti. Kresťanstvo otroctvo ako triedu v spoločnosti nerušilo, aj keď v duchovnom chápaní bol pred Bohom otrok rovný pánovi, ktorému slúžil. No kresťania povzbudzovali k pokornej službe a úcte voči človeku. Sv. Pavol hovorí Efezanom: „Otroci, poslúchajte pozemských pánov s bážňou a chvením z úprimného srdca ako Krista. Neslúžte iba naoko, ako tí, čo sa chcú páčiť ľuďom, ale ako Kristovi služobníci, ktorí z tej duše plnia Božiu vôľu. A slúžte ochotne, ako Pánovi, a nie ako ľuďom“ (Biblia, Efezanom 6:5-7). Taktiež Ježiš Kristus sa dotýka nerovnosti v spoločnosti, keď sám hovorí, že „chudobných máte vždy medzi sebou“ (Biblia, Marek 14:7), teda nevylučuje majetkové rozdiely medzi ľuďmi. Práve naopak, poukazuje touto nerovnosťou vo svete na príležitosť byť tu pre iných, pomáhať tým, ktorí to potrebujú - v slobodnom rozmere a dobrovoľnosti. Lawrence Reed veľmi jasne deklaruje, že počínanie Ježiša Krista nebolo nikdy socialistické (Forbes, 2020).

Katolícka Cirkev v encyklike Rerum novarum (1891) v tomto zmysle hovorí ďalej dokonca o nevyhnutnosti nerovnosti vo svete a veľmi prakticky ju zdôvodňuje aj v porovnaní so socializmom. „Nech je teda na prvom mieste stanovený tento princíp, že treba prijať vlastnú ľudskú situáciu; je totiž nemožné odstrániť sociálne nerovnosti zo sveta. Pokúšajú sa o to socialisti, to je pravda, avšak každý pokus, ktorý ide proti prirodzenosti vecí, sa ukáže ako márný. Prejavujú sa totiž u ľudí veľké prirodzené rozmanitosti: nie všetci majú to isté nadanie, tú istú šikovnosť, zdravie a sily v rovnakej miere. A z týchto nevyhnutných rozdielov sa nutne rodí aj rozdielnosť v sociálnom postavení. Toto však je na prospech tak jednotlivcom, ako i občianskemu spoločenstvu, pretože spoločenský život potrebuje rôzne schopnosti a rôzne funkcie. A základným podnetom, ktorý vedie ľudí vykonávať tieto funkcie, je nerovnosť stavu.“ Ak sa posúvame v úvahe ďalej, práve tieto rozdielnosti medzi ľuďmi podnecujú k rastu osobnému,

i spoločenskému. Z tejto rozdielnosti a z rozdielneho prístupu sa rodí konkurencia, ktorú socializmus podstatne odsúva do ústrania. To škodí nielen ekonomike, ale aj samotným vrstvám spoločnosti v možnostiach rastu a rozvoja a pri zvyšovaní kvality života, čo samotná Katolícka Cirkev podporuje a vidí za tým nielen osobný, ale aj spoločenský rast a rozvoj.

Je socializmus morálny alebo je jeho morálka pokazená?

V súčasnosti badať vo viacerých krajinách nastupujúce protesty proti progresivizmu, liberalizmu a novým „západným“ ideológiám, počuť hlasy občanov, ktorí obhajujú pravú, neskazenú morálku starých čias, v spomienkovom optimizme a návrate k obdobiu socializmu, „kedy sme vlastne nič nemravné, neskazené v spoločnosti nemali“.

Podľa prieskumu agentúry FOCUS z roku 2018 sa až 79 % ľudí domnieva, že za socializmu sa žilo bezpečnejšie a 71 % je toho názoru, že socializmus viedol ľudí k morálnejšiemu správaniu. Celkovo takmer 43% respondentov prieskumu si myslí, že v socializme sa ľudom žilo lepšie ako dnes (Gonda, 2018; Gonda, 2020). „Ľudia totiž podliehajú mýtom o socializme, spomienkovému optimizmu, relativizujú represívnosť režimu a preferujú istoty pred slobodou, ktorá je spojená s rizikami a vyžaduje zodpovednosť“ (Gonda, 2018). Tento mýtus o morálnom socializme je však potrebné vyvrátiť. V prvom rade je socializmus antihumánny a proticivilizačný (Gonda, 2024).

Už to samo o sebe nekladie dobrý základ pre dobrú mravouku, resp. morálku. Príkladov zničených ľudských životov z doby socializmu je mnoho. Oklieštenie slobôd, cenzúra, odpočúvanie, vyhrážky, psychologický teror a prenasledovanie nevinných, vykonštruované politické procesy, uzavretosť spoločnosti pred demokratickým svetom a umelé udržiavanie občanov v systéme nátlaku, strachu a obáv z perzekúcie viedli k jedným z najnehumánnejších spôsobov správania sa režimu k človeku, k pošliapaniu jeho dôstojnosti a ľudských práv. Múzeum obetí komunizmu v Košiciach a Ústav pamäti národa na Slovensku vedú jednotlivé kategórie obetí komunizmu, v ktorých sa zrkadlia rôzne príbehy ľudí, zničené životy, podlomené zdravie, či zničená reputácia a zákaz činnosti mnohých, ktorí sa ocitli v nepriateľstve s režimom.

V rokoch 1948 až 1989 komunisti z politických dôvodov popravili 248 ľudí, pričom 50 z nich na Slovensku. V slovenskej časti bývalého spoločného štátu sme mali vyše 70 000 politických väzňov, 13 000 ľudí absolvovalo nútené práce a internovaných bolo takmer 5 000 rehoľníkov a rehoľníčok (Lábajová, 2024). Komunizmus má na svedomí viac ľudských životov ako fašizmus. Celosvetovo sa odhaduje počet obetí komunizmu až na 100 miliónov (Mikloš, 2012).

Gonda (2017) cituje madridského profesora ekonómie Jésusa Huerta de Soto, ktorý v knihe *Socializmus, ekonomická kalkulácia a podnikanie* uvádza, že socializmus je v radikálnom protiklade s ľudskou podstatou. Je totiž založený na uplatňovaní násillia a systematického donucovania proti najvnútornejšej a najpodstatnejšej ľudskej vlastnosti: schopnosti slobodne a tvorivo konať. Socializmus privoláva prekonané inštinkty kmeňových spoločenstiev ako spoločné ciele, bráni ľuďom slobodne konať a spolupracovať s inými v spoločnosti a konštruktivisticky pretvára ľudí a morálku dnešnej civilizovanej spoločnosti (Gonda, 2024).

Spôsob šikany nepohodlných ľudí, ktorí jednak boli inteligentní a mali slobodnú myseľ, bol socialistickým režimom využívaný práve kvôli znemožneniu porovnania s inými krajinami, ale najmä k zabráneniu pozitívneho vnímania iných demokratických režimov, kde ľudia žili v slobode. Umelo podsúvané klamstvo o socializme ako o ideálnom spôsobe života bolo celkom pokrivené. Takýto intelektuálny podvod a udržiavanie občanov v lži a propagande režimu vyslovene odporuje konzervatívnym hodnotám, ale hlavne kresťanskej morálke. Podľa Gonda (2020), kľúčovým morálnym dôsledkom socialistického režimu bola podriadenosť ľudí politickej moci, čo teda predstavovalo ich neslobodu. Režim vynucoval poslušnosť od ľudí, vyvolával v nich strach, závisť, nenávisť a podnecoval ich k nemorálnemu správaniu. Vládna Strana obmedzovala a donucovala aj ostatných, pričom na to využívala ŠtB a ďalšie inštitúcie a nástroje. Tento režim bol režim lži a poloprávd a uzatváral jednotlivca

do neslobodného konania. Toto vyslovene odporuje kresťanskej morálke, ktorá vo Svätom písme zdôrazňuje: „*Poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí.*“ (Biblia, Ján 8:32)

Hayek (2012, s. 85) konštatuje, že štát v socializme prestáva plniť nástroj pomoci jednotlivcom čo najplnšie rozvíjať ich osobnosť a stáva sa „morálnou“ inštitúciou, kde slovo „morálny“ nie je opakom „nemorálneho“, ale označuje inštitúciu, ktorá vnucuje svojim členom svoj názor na všetky morálne problémy, či už sú tieto názory morálne alebo naopak veľmi nemorálne. Ďalej Gonda (2024) popisuje prax života v socializme, čo vypovedá tiež o nemorálnosti tohto režimu: „*Ak chcel niekto odísť na Západ, tak bol na hranici s ostnatým drôtmi chytený a prípadne zavraždený. V socialistickom Československu bolo takto režimom zavraždených 276 ľudí. A za názory či z vykonštruovaných dôvodov bolo popravených vyše 247 a uväznených takmer 300 000 občanov. Kľúčovým dôsledkom bola podriadenosť ľudí politickej moci, ich nesloboda. Režim potlačil u ľudí zodpovednosť a úctu k vlastníctvu a dohodám.*“

Vláda jednej strany

Centralizácia moci umožňuje lepšie ovládať davu. Skrze nastolenie strachu z perzekúcie je pluralita názorov a slobodného vyjadrovania okliešťovaná. Toto upevňovanie moci je realizované najmä prostredníctvom kontroly. Kontrola však bola v socializme využívaná nie pre efektívnejšie hospodárenie v ekonomike, ale najmä pre udržiavanie rešpektu voči vládnej strane, donucovacími praktikami – čo predstavuje mocenský prístup. Každý prejav odporu mohol niesť následky. Posledné slobodné voľby sa v povojnovom Československu konali v roku 1946 a po prevzatí vlády Komunistickou stranou sa na 40 rokov voľby konali iba formálne.

Gonda (2024) poukazuje na to, že udržiavať socializmus v praxi bolo možné len autoritatívnym a represívnym režimom s koncentrovanou mocou vládnej stránickej elity nad občanmi, ktorá rozhodovala o dianí v ekonomike, spoločnosti a o osudoch a životoch ľudí. Reed (2025) socializmus taktiež predstavuje ako „koncentráciu moci v rukách štátu, ktorý následne uplatňuje legálne donucovanie s jedným alebo viacerými z nasledujúcich cieľov (obvykle v tom či onom rozsahu so všetkými tromi): prerozdeľovanie príjmu, štátne vlastníctvo majetku a centrálné plánovanie hospodárskeho života.“ Podľa Hayeka (2012, p. 49) socializmus predstavuje zrušenie súkromného podnikania, súkromného vlastníctva výrobných prostriedkov a vytvorenie systému „plánovitého hospodárstva“, v ktorom je podnikateľ snažiaci sa o zisk nahradený ústredným plánovacím úradom. Centrálne riadenie ekonomiky a znemožnenie individuálneho vlastníctva výrobných prostriedkov a podnikania podľa Gonda (2024) znamenajú, že ľudia nemôžu sledovať svoje ciele aj v mimoekonomickej sfére a že sú ponechaní na svojvôľu politickej moci.

V konzervatívnom pohľade je štát tiež autoritou a táto autorita definuje jasné a vynútiteľné zákony, dodržiavajúc verejný poriadok a morálnu stavbu spoločnosti. Štát však musí byť zdrojom zodpovednosti a nie prostriedkom k osobnej vláde. Jeho povinnosťou je prijímať rozhodnutia, za ktoré je následne zodpovedný (Hegedüs, 2001). Čo sa týka kresťanského pohľadu na koncentráciu moci kresťanstvo neodporovalo poriadku sveta a zriadenia spoločnosti, či napr. podriadenosti svetským autoritám, alebo systému daní a poplatkov. Ježiš Kristus v odpovedi na otázku, či je potrebné platiť dane si dá ukázať mincu a pri identifikácii cisárovhho obrazu na nej jasne odpovedá: „*Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi a čo je Božie, Bohu*“ (Biblia, Matúš 22:21). Konzervativizmus je o viere v transcendentný poriadok, ktorý vedie spoločnosť a jej svedomie (Hegedüs, 2001). Socializmus moc až príliš centralizoval, čo spolu s kontrolou činnosti ľudí počas socializmu viedlo k okresaniu príležitostí ich rozvoja.

„Čím viac plánuje štát,“ ako napísal rakúsky ekonóm Friedrich Hayek, „tým sa ťažšie plánuje jednotlivcovi“ (Reed, 2025). Gonda (2024) poukazuje na význam ekonomickej slobody, keď cituje Hayeka, že „ekonomická kontrola je riadenie, ktoré ovláda prostriedky, bez ktorých nedosiahneme nijaký náš cieľ. Podľa Hayeka, strata ekonomickej slobody nutne vedie k strate ostatných slobôd“.

Gonda (2024) ďalej pokračuje v úvahe, že “v centrálnej ekonomike bez súkromného vlastníctva kapitálu nevznikajú reálne ceny a nie je možná racionálna ekonomická kalkulácia, tvorba a efektívne využívanie znalostí a spoločenská spolupráca jednotlivcov.” Vládna strana zasahovala a ovplyvňovala všetko, najmä ekonomiku. Ako píše Gonda (2020) vo svojom ďalšom článku, „Komunistická strana „od stola“ určovala podnikom a družstvám, čo a koľko majú vyrobiť, vypestovať, doviesť a vyviezť a obchodom za akú cenu predávať. Ceny stanovovala rovnaké v celej krajine a regulovala ich. Neboli tak reálne a nesignalizovali ekonomické informácie, napríklad o relatívnej vzácnosti. Aj cenu práce určovala a regulovala a plnú zamestnanosť udržiavala aj pod hrozbou väzenia. A s ostatnými štátmi východného bloku sa snažila o ekonomicky nezmyselnú a nerealizovateľnú ekonomickú sebestačnosť.”

Z DNA socializmu vyplýva nielen jeho neekonomický, ale i represívny, nemorálny, nespravodlivý, neslobodný a proticivilizačný spoločenský charakter (Gonda, 2021). Podľa Ludwiga von Misesa, ktorého cituje Reed (2025), spoločnosť, ktorá si vyberá medzi kapitalizmom a socializmom, si nevyberá medzi dvoma spoločenskými systémami. Vyberá si medzi spoločenskou spolupracou a rozpadom spoločnosti. Socializmus nie je alternatívou kapitalizmu. Je zlou alternatívou akéhokoľvek systému, v ktorom môžu ľudia žiť ako ľudské bytosti.

Aj napriek tomu, že mnohí ekonómovia poukazujú na pozitíva trhového mechanizmu, ktorý podľa nich prináša jedinečné možnosti inovácie a kreativity, v centrálne riadených systémoch spoločenského usporiadania prvky trhového mechanizmu absentujú, socializmus preferuje centrálne plánovanie a trhový mechanizmus posúva do úzadia (Chovanculiak, 2016).

Hayek (2012, s. 139) vidí možné riešenie v tom, že absolútny rozsah moci sa môže obmedziť len vtedy, ak sa moc rozptýli či decentralizuje, a konkurenčný systém je jediným systémom utvoreným tak, že moc, ktorú uplatňuje jeden človek voči druhému, sa minimalizuje prostredníctvom decentralizácie.

Nové nevoľníctvo

Možnosť dostať sa do otroctva mocných je reálna aj v čase demokratického systému. Demokracia je veľkorysá a umožňuje v kontexte slobody prístup k rôznym myšlienkam, názorom, hodnotovému spektru, kde však časom – ak myseľ národa zabudne na realitu autoritárskych režimov – môže sama poskytnúť priestor pre tmel a vybudovanie týchto systémov, ktoré samotnú slobodu nakoniec obmedzia.

Hayek vo svojom predslove v knihe Cesta do nevoľníctva cituje de Tocquevilla, ktorý upozorňuje na dôsledky upevňovania moci, dokonca zvolenej suverénnej voľby ľudu a posúva spoločnosť v každej dobe do nových foriem nevoľníctva: *po tom, ako najvyššia moc dostala postupne každého člena spoločenstva do svojho pevného zovretia a podľa svojej ľubovôle si ho spracovala, rozostiera svoje ramená nad celým spoločenstvom. Povrch spoločnosti pokrýva sieťou drobných komplikovaných pravidiel, detailných a uniformných, cez ktoré ani najoriginálnejšie hlavy a najenergiejšie charaktery nemôžu preniknúť a povzniesť sa tak nad dav. Ľudskú vôľu nerobí mohutnejšou, ale naopak ju zmäčkuje, ohýna a usmerňuje; len zriedka núti ľudí konať, ale sústavne ich konanie obmedzuje. Taká moc neničí, ale bráni v existovaní; netyranizuje, ale utláča, vyčerpáva, dusí a otupuje ľudí tak dlho, až je z každého národa len stádo bojazlivých a továrensky organizovaných živočíchov, ktorého pastierom je vláda. Vždy som si myslel, že nevoľníctvo tohto zákonného, pokojného a mierneho druhu, ktorý som práve popísal, sa môže ľahšie, než sa všeobecne usudzuje, kombinovať s niektorými vonkajšími formami slobody, a že sa môže dokonca samo ustanoviť pod zástavou suverenity ľudu* (Hayek, 2012, s.19). A tento rozmer sa môže prejaviť v každých demokratických voľbách. To nás teda v úvahe privádza k záveru, že i demokratický systém sám umožňuje návrat totalitných vlád, ktoré vedú ľud do neslobody osobnej, ale i spoločenskej. Preto by sme mali mať stále na zreteli vzdelávanie spoločnosti o negatívnych dopadoch socializmu a iných formách totalitných režimov, a najmä poukázať na markantné rozdiely medzi zdanlivo podobnými smermi konzervativizmu a nábožensky domnelej

podobnosti s kresťanstvom, aby sme sa vyhli pokrivenému vnímaniu socialistickej ideológie. Pretože socializmus nie je ani konzervatívny, ani kresťanský.

Dodatok

V samostatnej kapitole by bolo potrebné zaoberať sa tým, prečo socializmus nie je absolútne kresťanský režim. A to nielen z pohľadu vyššie spomenutých princípov. Socializmus je doslova ateistický režim a systém, ktorý v mnohých prípadoch prenasledoval predstaviteľov Katolíckej Cirkvi. Z tejto doby od roku 1948 máme na Slovensku mnohých hrdinov viery, ktorí boli krivo obvinení, väznení a mučení režimom len kvôli tomu, že sa stali nepohodlnými svojimi slovami pravdy a skutkami viery. Cirkev ich už aj menovala za blahoslavených, pretože svojím životom aj napriek príkorm režimu zostali verní Bohu a ich činy boli zosobnením pevnosti charakteru a čestnosti.

Socializmus a výkon komunistickej strany a komunistov cenzuroval duchovný život, obmedzoval možnosť jednotlivým profesiám vyznávať vieru a praktizovať ju v chrámoch (napr. učiteľky, ale aj iní pracovníci verejnej správy). Vzdelávanie v náboženstve nebolo možné. Cirkev, najmä Katolícka, prežívala ako podzemná, skrze úprimne veriacich ľudí, ktorí vnímali nebezpečenstvo ateizácie socializmu, ale viera bola pre nich dôležitou súčasťou života, o ktorú nechceli prísť a prinášala im nádej. Mnoho kňazov bolo stíhaných, bolo im odoprené vysluhovať duchovnú službu a zamestnávali sa ako bežní robotníci. 50-te roky socializmu boli azda najkrutejšie. Akcie K a R boli cieľenými akciami socialistického režimu zameranými proti rehoľníkom mužských i ženských reholí, ktorí boli násilne vyvezení z kláštorov a internovaní na odľahlé miesta do sústredovacích táborov, aby im takto bola zmarená ich duchovná činnosť, ktorá napomáhala viesť veriacich k hodnotám, ktoré pre kresťanstvo boli kľúčové, zatiaľ čo socializmus ich potláčal: rozumnosť, sloboda, slobodná myseľ, slobodné rozhodnutia. Sloboda jednotlivca bola azda najnebezpečnejšou črtou človeka pre socializmus a jeho idey. Preto ju potreboval zmariť. Z týchto popisov histórie vyznieva veľmi zaujímavo a napovedá o hlboknej neznalosti, ak v súčasnosti veriaci ľudia obhajujú režim, ktorý počas dlhých štyroch desaťročí v Československu perzekvoval mnoho veriacich a potláčal aj konkrétne cirkvi – napr. Gréckokatolícku cirkev, ktorá bola de facto zrušená. Na druhej strane, protežácia Pravoslávnej cirkvi socialistickým režimom sa niesla a doposiaľ nesie najmä v Ruskej federácii v súzvuku politickej moci, čo významne ovplyvňuje postoje ľudí a vyslovene škodí viere, ak je zneužívaná na politický vplyv.

Použitá literatúra:

Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte. (n.d.). Socializmus garantoval rovnosť. Dostupné na: <https://buraniemytov.sk/socializmus-garantoval-rovnost/>

Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte. (n.d.). Socializmus garantoval prácu pre všetkých: Každý mal istotu zamestnania, nezamestnanosť neexistovala. Dostupné na: <https://buraniemytov.sk/socializmus-garantoval-pracu-pre-vsetkych-kazdy-mal-istotu-zamestnania-nezamestnanost-neexistovala/>

Búranie mýtov o socializme a sociálnom štáte. (n.d.). *Socializmus bol spravodlivejší, keďže v ňom neboli také príjmové a majetkové rozdiely a neboli chudobní.* Dostupné na: <https://buraniemytov.sk/socializmus-bol-spravodlivejsi-kedze-v-nom-neboli-take-prijmove-a-majetkove-rozdiely-a-neboli-chudobni>

Forbes, S. (2020, 11. december). *Was Jesus a Socialist? A Conversation with Lawrence W. Reed.* Forbes. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/steveforbes/2020/12/11/was-jesus-a-socialist-a-conversation-with-lawrence-w-reed/>

Gonda, P. (2017, November 10). *Socializmus: memento pre súčasnosť i budúcnosť.* Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné na: <https://konzervativizmus.sk/socializmus-memento-pre-sucasnost-i-buducnost-2/>

Gonda, P. (2018, July 31). *Socializmus v hlavách.* Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné na: <https://konzervativizmus.sk/socializmus-v-hlavach/>

Gonda, P. (2020, March 10). *Február a ekonomická sloboda.* Peter Gonda. Dostupné na: <https://www.petergonda.sk/article.php?586>

Gonda, P. (2020, May 24). *Demaskujme socializmus.* Peter Gonda. Dostupné na: <https://www.petergonda.sk/article.php?594>

Gonda, P. (2021). *Neotvárajte dvere socializmu.* Peter Gonda. Dostupné na: <https://www.petergonda.sk/article.php?615>

Gonda, P. (2024). *Potrebuje menej socializmu a viac kapitalizmu.* Dostupné na: <https://www.petergonda.sk/article.php?629>

Hayek, F. A. (2012). *Cesta do nevoľníctva.* Bratislava: Nadácia F. A. Hayeka. ISBN 978-80-969833-3-9

Hegedüs, R. (2001, 1. november). *Čo predstavuje konzervativizmus?* Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné na: <https://konzervativizmus.sk/co-predstavuje-konzervativizmus/>

Chovanculiak, R. (2016, 4. júla). *Evolúcia ekonomiky alebo prečo sa socialisti mýlia* [Komentár]. Aktuality.sk. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/352474/evolucion-ekonomiky-alebo-preco-sa-socialisti-mylia/>

Leo XIII. (1891). *Rerum novarum: Encyklika o robotníckej otázke.* Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/rerum-novarum>

Lábajová. (2024, June 24). *Obetí komunizmu na Slovensku vôbec nie je málo.* SME blog. Dostupné na: <https://blog.sme.sk/bellumsk/historia/obeti-komunizmu-na-slovensku-vobec-nie-je-malo>

Mikloš, I. (2012, 9. mája). *Komunizmus. Ako to (ne)fungovalo a prečo* [Prepis prednášky]. Univerzita pre moderné Slovensko. Dostupné na: <http://www.upms.sk/prednasky/prepis/1.-prednaska-komunizmus.-ako-to1/>

Reed, L. W. (2025, 25. november). *Socializmus ako taký je evidentne antisociálny výmysel* (S. Gavora, preklad). *TREND – Názory a komentáre*. Dostupné na: <https://www.trend.sk/nazory-a-komentare/socializmus-ako-taky-je-evidentne-antisocialny-vymyse>